

بخش سوم: نکات آموزشی مربوط به اطلاعات عمومی و دانش اجتماعی

توجه: اعداد داخل پرانتز حاکی از شماره ماده قانون اساسی است.

کلیات قانون اساسی

نکته شماره ۱

۱۷۷ اصل دارد و از طریق همه‌پرسی در سال ۱۳۵۸ تصویب شد. ۹۸/۲٪ (۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸)

۱۲ فروردین: روز جمهوری اسلامی ایران.

پایه‌های نظام اقتصادی کشور: بخش دولتی (نه عمومی) - تعاونی - خصوصی.

اقلیت‌های دینی به رسمیت شناخته شده: زرتشتی - کلیمی - مسیحی.

فوت یکی از نامزدهای انتخاباتی ریاست جمهوری ۱۰ روز قبل از انتخابات (رأی‌گیری): ۲ هفته تأخیر در رأی‌گیری.

انتخاب ریاست جمهوری جدید: یک ماه قبل از اتمام کار رئیس جمهور فعلی.

اداره‌ی امور کشور از طریق آراء عمومی و از طریق انتخابات و یا همه‌پرسی. (۶)

(۷) ارکان تصمیم‌گیری و اداره‌ی امور کشور: شوراها، مجلس شورای اسلامی، شورای استان، شهرستان و ...

اختیارات رهبری

نکته شماره ۲

مربوط به رئیس جمهور: عزل رئیس جمهور، پس از حکم

دیوان عالی کشور یا رأی مجلس.

مربوط به اختلافات و معضلات:

۱. حل اختلاف بین قوا و تنظیم روابط بین آنها.

۲. حل معضلات غیر عادی نظام: با کمک مجمع تشخیص

مصلحت نظام.

۳. عفو محکومین: پس از پیشنهاد قوه قضائیه.

فرمان دادن‌ها:

۱. فرماندهی کل نیروهای مسلح.

۲. اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها.

۳. فرمان همه‌پرسی (نه نظارت): نظارت: شورای نگهبان.

مربوط به عزل و نصب و قبول استعفا:

۱. فقهای شورای نگهبان.

۲. عالی‌ترین مقام قوه قضائیه.

۳. رئیس سازمان صدا و سیما.

۴. رئیس سازمان ستاد مشترک.

۵. فرماندهی کل سپاه.

۶. فرماندهی عالی نیروهای انتظامی و نظامی.

۷. تعیین رئیس ستاد کل نیروهای مسلح.

۸. رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام.

تعیین کردن‌ها:

۱. امام جمعه‌ی استانی.

۲. انتخاب فقهای شورای نگهبان.

۳. تعیین اعضای ثابت و متغیر تشخیص مصلحت نظام.

تأیید کردن‌ها:

۱. تأیید مصوبات شورای عالی امنیت ملی به منظور اجرا.

۲. تأیید مقررات مربوط به مجمع تشخیص مصلحت نظام.

شرایط و صفات رهبری:

طبق اصل ۱۰۹:

۱. صلاحیت علمی لازم در فقه، ۲. عدالت و تقوای لازم، ۳. بینش

سیاسی و اجتماعی و ...

نظارت‌ها:

از طریق رئیس قوه قضائیه بر دادگستری نظارت دارد. سیاست‌های

کلّی نظام با کمک مجمع تشخیص مصلحت توسط رهبر اتخاذ

می‌گردد.

نکته شماره ۳

قوه قضائیه

انتخاب‌ها: ۶ نفر حقوقدان شورای نگهبان و معرفی به مجلس شورای اسلامی

رئیس قوه قضائیه: به مدت ۵ سال، معرفی ۶ نفر حقوقدان شورای نگهبان به مجلس. لوایح قضائی را تهیه می‌کند و قضات عادل و شایسته را انتخاب می‌کند.

مربوط به نظارت‌ها:

۱. نظارت بر سازمان بازرسی کل کشور، ۲. نظارت بر حسن اجرای قوانین، ۳. نظارت بر دادگستری، ۴. نظارت بر دیوان عدالت اداری، ۵. نظارت بر آزادی‌های مشروع، ۶. نظارت بر پیشگیری از وقوع جرم.

رسیدگی به: دارایی‌های رهبر، رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور، وزیران و همسران و فرزندان آنها قبل و بعد از خدمت.

وزارت دادگستری: توسط رئیس قوه قضائیه انتخاب می‌شود و به رئیس جمهور پیشنهاد می‌شود و رئیس جمهور انتخاب نهایی را انجام می‌دهد.

وظیفه‌ی وزارت دادگستری: تنظیم روابط قوه قضائیه با آن دو قوای دیگر.

شرایط انتخاب رئیس قوه قضائیه: (۱۵۷) ۱. مجتهد عادل، ۲. آگاه به امور قضائی، ۳. مدیر و مدبر

نکته شماره ۴

مجلس خبرگان

ویژگی‌ها: برای مدت ۸ سال توسط رأی مستقیم و محض مردم انتخاب می‌شوند.

وظایف:

۱. وظیفه‌ی اصلی: (۱۱۱) عزل رهبر و نصب رهبر

۲. تدوین قانون اساسی ایران از طریق رفراندوم

۳. نظارت بر رهبری توسط فقیه واجد شرایط مجلس خبرگان. (۱۰۷)

۴. انتخاب رهبری: دو سوم نمایندگان مجلس خبرگان، برای زمان نامحدود.

رؤسا: دوره اول تا چهارم: علی مشکینی، دوره چهارم: رفسنجانی، مهدوی کنی، یزدی، دوره پنجم: جنتی

نکته شماره ۵

مجمع تشخیص مصلحت نظام

۱. حل اختلاف بین مجلس و شورای نگهبان (ارکان قوه مقننه).

۲. تشخیص مصلحت در مواردی که مصوبه مجلس مغایر با موازین شرع است.

۳. نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام.

۴. مشاور رهبری در موارد اصلاح قانون اساسی.

۵. عضویت ثابت در شورای بازرگری قانون اساسی.

۶. انتخاب یکی از اعضای شورای نگهبان برای عضویت در شورای موقت رهبری.

۷. تصویب برخی از وظایف رهبری برای اجرا توسط شورای موقت رهبری.

۸. انتخاب جایگزین هر یک از اعضای شورای موقت رهبری در صورت عدم توانایی انجام وظایف.

نکته شماره ۶

قوه مجریه

مسئولیت‌های رئیس جمهور:

۱. مهمترین وظیفه‌ی رئیس جمهور: اجرای قوانین اساسی.

۲. مسئولیت امور برنامه و بودجه که مسئولیت تهیه و تدوین بودجه کل کشور بر عهده‌ی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور است.

۳. امور اداری و استخدامی کشور.

۴. اعطای نشان‌های دولتی.
۵. ریاست شورای عالی امنیت کشور.
۶. ریاست هیئت وزراء و نظارت بر آن‌ها.
۷. شرکت در اجلاس‌های بین‌المللی.
۸. تأیید استوارنامه‌ی سفیران. سفیر توسط وزیر امور خارجه پیشنهاد و رئیس جمهور تصویب می‌کند.
۹. ریاست شورای عالی انقلاب فرهنگی.

ارکان قوه مجریه: هیئت وزراء + رئیس جمهور + معاونان رئیس جمهور

- * رئیس جمهور برای وزارت‌خانه‌هایی که وزیر ندارد، برای سه ماه می‌تواند سرپرست تعیین کند.
- * اداره‌ی هیئت وزراء: توسط معاون اول ریاست جمهوری.

نکته شماره ۷ قوه مقننه

ارکان آن: مجلس شورای اسلامی + شورای نگهبان

ویژگی‌های آن: به ازای افزایش ۱۵۰۰۰۰ نفر، یک نفر به نمایندگان اضافه می‌شود. طرح از طریق نمایندگان مجلس به مجلس پیشنهاد می‌شود. لایحه از طرف هیئت وزراء تصویب می‌شود که قبلاً دولت به مجلس پیشنهاد داده بود. ۶ نفر حقوقدان بوسیله‌ی قوه قضائیه به مجلس معرفی می‌شوند و مجلس به انتخاب نهایی آنها می‌پردازد. ریاست آن به مدت ۴ سال توسط نمایندگان مجلس انتخاب می‌شود.

وظایف آن: شرح و تفسیر قوانین عادی - تصویب بودجه‌ی سالانه‌ی کشور - تصویب طرح‌های قانونی که هیئت وزراء به مجلس پیشنهاد می‌کند - کنترل مصوبات وزراء برای عدم مغایرت آن‌ها با قوانین عادی به عهده‌ی رئیس مجلس است.

نظارت‌ها: نظارت بر دیوان محاسبات کشور - استیضاح وزراء - ناظر بر اجرای بودجه - حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور (۷۶) - کمیسیون‌های مجلس وظیفه‌ی بررسی طرح‌ها و لایحه‌ها قبل از مطرح شدن در مجلس را دارند.

رسمیت یافتن‌ها:

پس از برگزاری انتخابات: دو سوم نمایندگان. استیضاح: برای وزراء امضای حداقل ۱۰ نفر از نمایندگان و مهلت حاضر شدن ۱۰ روز است. استیضاح رئیس جمهور: یک سوم و یک ماه فرصت برای حاضر شدن در مجلس. استخدام کارشناسان خارجی (۸۲): ممنوع ولی در مواقع ضرورت سه چهارم نمایندگان. طرح‌های قانونی: پیشنهاد حداقل ۱۵ نماینده. درخواست مراجعه به آراء عمومی: دو سوم تصویب کنند (۵۹). سؤال از رئیس جمهور: یک چهارم. تصویب مصوبات مجلس غیر علنی: سه چهارم. رسمیت یافتن جلسات: دو سوم. تصویب آیین‌نامه داخلی مجلس: دو سوم حاضرین.

نکته شماره ۸ شورای نگهبان

به منظور پاسداری از احکام اسلامی و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با آن‌ها، شورای نگهبان تشکیل می‌شود.

تعهد نفرات شورای نگهبان:

۶ نفر فقیه توسط رهبر + ۶ نفر حقوقدان با معرفی قوه قضائیه و انتخاب نهایی مجلس به مدت ۶ سال (پس از ۳ سال اول به قید قرعه اعضا تغییر می‌کنند).

ویژگی‌ها:

۱. تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس با احکام اسلامی توسط اکثریت فقهای شورای نگهبان.
۲. عدم تعارض مصوبات مجلس با قانون اساسی توسط همه‌ی اعضای شورای نگهبان.
۳. ارگان کنترلی است.

۴. مجلس شورای اسلامی، بدون شورای نگهبان اعتبار قانونی ندارد. استثناء: تصویب نمایندگان و انتخاب ۶ نفر حقوقدان اعضای شورای نگهبان.

زمان برای انطباق موارد ۱ و ۲: ۱۰ روز است و اگر وقت اضافه بخواهند ۱۰ روز دیگر با ذکر دلیل.

وظایف:

۱. تغییر قانون اساسی با شرط سه چهارم آنها
۲. (۹۹) نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری.
۳. نظارت بر مجلس خبرگان رهبری.
۴. نظارت بر مجلس شورای اسلامی.
۵. نظارت بر مراجعه به آرای عمومی.
۶. نظارت بر همه‌پرسی (فرمان همه‌پرسی توسط رهبری).
۷. تصویب نهایی قوانین کشور.

بازرسی‌ها:

- امر حسابرسی و بازرسی در قوه قضائیه: سازمان بازرسی کل کشور.
- امر حسابرسی و بازرسی در قوه مجریه: سازمان حسابرسی جمهوری اسلامی ایران.
- امر حسابرسی و بازرسی در قوه مقننه: دیوان محاسبات کشور.

نکته شماره ۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی

به ریاست رئیس جمهور و نوعی نهاد حکومتی است. با هدف گسترش نفوذ فرهنگ اسلامی در شئون جامعه و تقویت انقلاب فرهنگی و اعتلای فرهنگ عمومی و تزکیه محیط‌های علمی و فرهنگی از افکار مادی و نفی مظاهر و آثار غرب‌زدگی. به فرمان امام خمینی (ره)

نکته شماره ۱۰ دیوان عالی کشور

به مدت ۵ سال توسط قوه قضائیه با مشورت قضات دیوان عالی کشور.

وظایف:

۱. رسیدگی به تخلفات رئیس جمهور، ۲. ایجاد وحدت رویه قضائی، ۳. ناظر بر اجرای صحیح قوانین در محاکم.

نکته شماره ۱۱ دیوان عدالت اداری

تنها مرجع عمومی اداری است؛ برای بررسی شکایات در مورد مأموران دولتی بکار می‌رود. مثلاً اگر شهرداری از صدور پروانه ساختمان خودداری کند. زیر نظر رئیس قوه قضائیه است.

نکته شماره ۱۲ دیوان محاسبات کشور

نظارت بر بعد از خرج بودجه و زیر نظر مجلس شورای اسلامی است.

نکته شماره ۱۳ وزارت بازرگانی

بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالا و خدمات.

نکته شماره ۱۴ دادگاه عمومی دادگستری

۱. رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و معاونان او و وزیران در مورد جرائم عادی با اطلاع مجلس شورای اسلامی.

۲. رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی علنی با حضور هیئت منصفه.

نکته شماره ۱۵ صدا و سیما

شورای نظارت بر صدا و سیما:

نمایندگان رئیس جمهور (۲ نفر)

نظارت روی آن با کمک

نمایندگان رئیس قوه قضائیه (۲ نفر) نمایندگان مجلس شورای اسلامی (۲ نفر)

نکته شماره ۱۶ شورای امنیت ملی

مشکل از: رؤسای سه قوه + وزیر امور خارجه، وزیر اطلاعات و عالی‌ترین مقام ارتش و سپاه + رئیس ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح + مسئول امور برنامه و بودجه + دو نماینده به انتخاب مقام معظم رهبری.

وظایف: به منظور تأمین منافع ملی و پاسداری از انقلاب اسلامی و تمامیت ارضی و حاکمیت ملی:

۱. تعیین سیاست‌های دفاعی - امنیتی کشور.
۲. هماهنگی فعالیت‌های سیاسی، اطلاعاتی، فرهنگی و ... با تدابیر کلی دفاعی.
۳. بهره‌گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی.

نکته شماره ۱۷ قوانین و اصول متفرقه

(۹۰) هر کسی شکایتی از طرز کار مجلس یا قوه قضائیه داشته باشد، می‌تواند شکایت خود را کتباً به مجلس شورای اسلامی عرضه کند.

این‌ها باید مجتهد باشند: رئیس قوه قضائیه - رئیس دیوان عالی کشور - دادستان کشور.

تعداد نمایندگان مجلس: پس از هر ۱۰ سال به ازای هر ۱۵۰۰۰۰ نفر، یک نفر اضافه می‌شود.

نکته شماره ۱۸ مختصری از انقلاب اسلامی

آرمان‌های فرهنگی و اجتماعی انقلاب: ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوا.

میشل فوکو معتقد بود که انقلاب اسلامی نمی‌تواند با انگیزه‌های اقتصادی و مادی صورت گرفته باشد. او دلیل انقلاب اسلامی ایران را معنویت‌گرایی سیاسی می‌داند.

۲۸ مرداد ۱۳۳۲: کودتا علیه مصدق به دلیل محدود کردن امتیازات شاه، شاه ترسید و فرار کرد. به دلیل محدود شدن دست انگلستان و آمریکا.

۱۶ آذر ۱۳۳۲: حرکت سیاسی و دانشجویی برای ورود ریچارد نیکسون.

۲ فروردین ۱۳۴۲: حمله به مدرسه‌ی فیضیه قم به دلیل اعتراض روحانیون به مطرح شدن لویح توسط شاه.

۱۵ خرداد ۱۳۴۲: صحبت تند امام علیه شاه و آمریکا و زندانی شدن او (برای طرح انجمن ایالتی و ولایتی).

۴ آبان ۱۳۴۳: اعتراض امام به طرح کاپیتولاسیون.

۱۳ آبان ۱۳۴۳: تبعید امام به ترکیه، عراق و سپس فرانسه تا **۱۳ مهر ۱۳۵۷**.

۱۹ دی ۱۳۵۶: قیام علیه رژیم به علت درج مقاله‌ی توهین‌آمیز نسبت به امام خمینی (ره) در روزنامه اطلاعات، که به شهادت بسیاری از طلاب در قم انجامید.

۲۹ بهمن ۱۳۵۶: چهلم (اربعین) شهدای قیام **۱۹ دی ۱۳۵۶** در تبریز.

۹ و ۱۰ فروردین ۱۳۵۷: مردم یزد خواستار آزادی زندانیان سیاسی و امام شدند.

۱۱ خرداد ۱۳۵۷: تعطیلی و اعتصاب.

۵ شهریور ۱۳۵۷: سقوط دولت جمشید آموزگار و تشکیل دولت شریف امامی.

۱۷ شهریور ۱۳۵۷: جمعه سیاه (اعتراضات مردم در میدان ژاله تهران).

۱۳ آبان ۱۳۵۷: اعتراضات دانش‌آموزان در مقابل دانشگاه تهران و به خشونت کشیدن آن‌ها.

۲۳ دی ۱۳۵۷: تأسیس شورای انقلاب توسط امام (ره).